जै
नी
स
त
प
दा
र्थी

जैनी सप्तपदार्थी ।

श्रीयशस्वत्सागररचिता ।

सा च

न्याय–काव्यतीर्थपरीक्षोत्तीर्णेन तर्कालङ्कारपदयुक्तेन

मुनिहिमांशुविजयेन

टिप्पणीपरिशिष्टादिभिरलङ्कृत्य संपादिता ।

महावीरनिर्वाणसंवत् २४६० | प्रथमावृत्ति । ।–) | धर्मनिर्वाणसंवत् १२

પ્રકાશક —
દીપચંદ બાંઠીયા
મંત્રી—શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા.
છોટા સરાફા ઉજ્જૈન (માલવા)

પુસ્તક પ્રાપ્તિસ્થાન

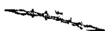
૧ શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા, ઉજ્જૈન
૨ 'જ્યોતિ કાર્યાલય'
નગરશેઠ મારકીટ, રતનપોળ—અમદાવાદ.

મુદ્રક —
શ્રીયુત ગુલાબચંદ લલ્લુભાઈ જૈન
શ્રી મહોદય પ્રિંટિંગ પ્રેસ દાણાપીઠ—ભાવનગર (કાઠીયાવાડ)

श्रीवि [illegible]

જૈની [illegible]

(જૈન [illegible])

[illegible]

[illegible]

મુનિ [illegible]

([illegible]

વીરસં ૨૪૬૦ [illegible]

ઇસ્વીસન ૧૯૩૪ [illegible]

ધન્યવાદ.

આ ગ્રન્થના ખર્ચમા નીચેના સદ્‌ગૃહસ્થોએ આર્થિક
મદદ આપી છે —

પાડીવ (સીરોહી સ્ટેટ મારવાડ) ના

શેઠ તારાચદજી સાકળચદજી તથા તેમના ધર્મપત્ની
શ્રાવિકા બાઇ બરૂ

શેઠ લુબાજી ઉમાજી તથા તેમની પુત્રી બાઈ પૂરી

તથા

સરસપુર (અમદાવાદ) વાળા વિદ્યાપ્રેમી શ્રીયુત કેશવલાલ
મનસુખરામ ગાધી

આ બધા મહાશયોનો આભાર માનીએ છીએ.

પ્રકાશક

પ્ર સ્તા વ ના

આર્યસિદ્ધાન્તોથી કહો કે ડારવીન (Darwin) ના નવીન વિકાસવાદની દૃષ્ટિએ કહો પણ 'મનુષ્ય'મા મનુષ્યલોકના બીજા પ્રાણીઓ કરતા વિચાર-બુદ્ધિશક્તિનો વધુ વિકાસ થવા પામ્યો છે એમા હુ ધારુ છુ ત્યા સુધી કોઇનોય મતભેદ નથી

મનુષ્ય અને પશુની વિચાર શક્તિમા ભેદ.

જો કે કેટલીક બાબતોમા મનુષ્યેતર-પશુ-પક્ષીઓમા મનુષ્ય કરતા વધુ વિકાસ થયો જણાય છે જેમ કે, ગીધઆદિમા દૂર દૂરથી જોવાનો, કુતરા વિગેરેમા ઝડપથી દૂરના અવાજને સાભળવાનો તથા સુઘવાનો, કીડીઓ આદિમા ભવિષ્યમા થનાર વર્ષાદના જ્ઞાનનો, પણ તેમનો આ વિકાસ અમુક અમુક ક્ષેત્રોમા જ હોઈ પરિમિત છે ફક્ત વાર્તમાનિક અને ભૌતિક જીવનને જ નભાવવા પૂરતો અને સ્વાર્થને સાધવા જેટલો સંકુચિત છે જ્યારે મનુષ્યની વિચારશક્તિનો વિકાસ પોતાની અને પરની, ભૌતિક અને આધ્યાત્મિકની, વર્તમાનની અને ભવિષ્યની (લાખો ભવો સુદ્ધાની) જીવનયાત્રાને સફળ બનાવવા જેટલો, તેની આવશ્યકતાઓની પૂર્તિ કરવા જેવડો વ્યાપક અને બળવાન્ છે એજ મનુષ્યની વિશિષ્ટતા છે મનુષ્યેતર પ્રાણીઓમા તેવો વિકાસ કોઈમા ન જ થાય એમ મારુ કહેવુ નથી શક્તિનો કોઇએ ઈજારો લીધો નથી એકાન્ત રીતે અમુક ન થાય એવો આગ્રહ કરવામા તત્ત્વદૃષ્ટિએ અન્યાય થાય મે તો અત્યાર સુધીની દૃષ્ટિએ કહ્યુ છે બીજાઓ ભવિષ્યમા આગળ વધુ વિકાસ કરે તો હુ તો રાજીજ થઉં અસ્તુ

જૂના ભારતના તત્ત્વજ્ઞોના ઉપદેશો

આપણા ભારતમા માનવની વિચારશક્તિનો વિકાસ ઘણુ જ લાંબા કાળથી થયો છે ભારતનો જુના જૂનો ઇતિહાસ તેના વિકાસના અનેક દાખલાઓ આપણી આગળ રજુ કરે છે એ વિકાસના કારણે જ તો આપણા દેશમા સર્વજ્ઞ અને વિશિષ્ટ પુરુષોએ ભૌતિક અને આધ્યાત્મિક શ્રેય સાધવાના અનેક માર્ગો-સિદ્ધાન્તો જગતને દેખાડ્યા છે તે સિદ્ધાન્તોની ગણતરી કરીએ તો હજારો ઉપર થઈ જાય પણ એ સિદ્ધાન્તોની બહુતતાથી ગભરાવાનું નથી એ તો આપણા જૂના તત્ત્વજ્ઞોના માનસની સ્વતંત્રતા અને મોટી ઉદારતા સૂચવે છે કે તેઓએ જૂદા જૂદા દેશકાળના મનુષ્યોને તેમની લાયકાતને પારખી જૂદા જૂદા સિદ્ધાન્તો બતાવ્યા છે બાળક માટે જે ઔષધ જોઈએ તે જ વૃદ્ધને માટે પણ જોઈએ એવો આગ્રહ રાખવો સારો નથી પાત્ર ભેદથી સાધક ભેદથી સાધનો પણ જૂદા જૂદા થાય એ જ ઉત્તમ પદ્ધતિ છે જે કાળની સંસ્કૃતિની હુ શ્લાઘાત્મક નહિ પણ યથાર્થ વાત લખી રહ્યો છુ તે કાળ ઇસુની પૂર્વનો છે કે જે સમયે ધર્મો કે દર્શનોમા ખેંચાતાણ નહોતી ઉત્પન્ન થઈ તત્ત્વદૃષ્ટિ ને આત્મધર્મને જ મુખ્ય સ્થાન હતું પંથ કે મઝહબનું જોર અસ્તિત્વમા પણ નહોતું આવ્યુ તે વખતના વિચારક તત્ત્વજ્ઞ પુરુષોની દૃષ્ટિ અને તેમનુ આચરણ શરદ્ ઋતુના જળ વાદળા અને ચન્દ્રમા જેવા નિર્મળ શાંત અને તેજસ્વી હતા એ વાતની સાક્ષી આજે પણ તેમના ગ્રંથો પૂરે છે આપણા જેવા અર્ધદગ્ધ લેખકો કે પામરવિદગ્ધો તેવા વિશેષજ્ઞ પવિત્ર ઉપદેશકોને અનુદાર મૂર્ખ કે અયોગ્ય કહેવાની જો ધૃષ્ટતા કરે તો તે મોટામા મોટુ પાતક છે નરી જડતા છે અને બાલિશપણુ છે

એ વિચારસ્વાતન્ત્ર્યથી ઘણુ જૂના (વિક્રમ પૂર્વના) કાળમા આપણા ભારતના અનેક સ્ત્રી-પુરુષોએ સ્વવિકાસ સાધી જગતને

પ્રાચીન ભારતીય સિદ્ધાન્તોની અસર પણ વિશ્રામપથે દોર્યું હતું તેથીજ ભારતમાં અનેક દર્શનો, નવી કલ્પનાઓ ઉન્નત વિચારોનો જન્મ થવા પામ્યો હતો કહેવાની જરૂર નથી કે ભારતના તેજસ્વી વિચારકોની વિચાર ગંગાએ સહુ પહેલા જગતમાં વહીને જગતને પાવન કર્યું છે અને જગતની શિષ્ટસંસ્કૃતિ ઘડવામાં અનોખો ફાળો આપ્યો છે એ માન આપણા આ ભારતદેશને મળ્યુ છે અત્યારે આપણે જડ કમનસીબ, અને પરાધીન દશામાં સપડાએલા છીએ એટલે કદાચ આપણને એ સાચી વાત પણ સાચી ન લાગે તો જરા પણ નવાઈ જેવુ નથી

જેમ આજકાલ આપણી સરકારી પ્રાઇવેટ નિશાળો કે યુનિવર્સિટીઓમાં ભૂગોળ ભૂમિતિ વિગેરેના વિષયો ફરજીયાત ભણાવાય છે તેમ ઈસ્વી૰ પૂર્વેની ભારતીય શિક્ષણસંસ્થાઓમાં હેતુ **દર્શનશાસ્ત્ર** અને **અધ્યાત્મવિદ્યાનો** પાઠ અભ્યાસ ફરજીયાત કરાવાતો આ વિષયના શિક્ષકો તથા પાઠ્ય ગ્રંથો પણ જોઇએ તેવા જ તે સમયે હયાત હતા, તેથી છાત્રો આવા વિષયોમાં રસપૂર્વક અધ્યયન કરી અદ્ભુત અને ઉદાર વિદ્વાન્ થતા આમ જ્ઞાન અને અધ્યાત્મ વિષયનો અવિચ્છિન્ન પ્રવાહ ઈસુની દશમી સદી સુધી વહેતો રહ્યો સાતમી સદીમાં ભારતની યાત્રાએ આવેલ **ચીની યાત્રી 'હુએનસાંગે'** પણ આ વાતનો ઉલ્લેખ પોતાના ગ્રંથમાં કર્યો છે

એવા વિચારકોના વિચારથી ભરેલા સેંકડો નહિ પણ લાખો ગ્રંથો રચાયા છે એ વિચારકો અને તેમના વિચારોનો ઇતિહાસ ઘણો બહોળો અઘરો પણ રસપ્રદ ઉદ્દીપન કરનારો છે પ્રસ્તુત ગ્રંથ દાર્શનિક (જૈનદર્શનનો) છે પણ તે પ્રમાણમાં નહાનો તેમ જ પ્રક્રિયા ગ્રંથ હોઈ કરી તેની ટૂંકી પ્રસ્તાવનામાં તે વિચારકો અને વિચારોનો ઇતિહાસ આલેખી શકાય નહિ અહીં તો ફક્ત પ્રસ્તુત ગ્રંથ પરત્વે જ લખવુ ઉચિત કહેવાય માટે અત્રે સદરહુ ગ્રન્થનુ સ્વરૂપ, તેનું નામ, તેની શૈલી, તેના કર્ત્તા અને ગ્રન્થના સંપાદન વિષે જ ટૂંકાણમાં હુ લખીશ

મૂળ ગ્રંથની આલોચના

ગ્રંથનો વિષય

ગ્રન્થના સ્વરૂપ વિષે મ્હેતા ગ્રન્થ ગત વિષય-વસ્તુના મર્મ ધમા ખાસ કહેવુ જોઇએ આ ગ્રન્થનો પ્રતિપાદ્ય વિષય ન્યાયની પદ્ધતિએ જૈનસિદ્ધાન્ત છે એટલે કે આમા જૈનપ્રમેય (પદાર્થ) અને જૈન પ્રમાણોનો ટૂંક પરિચય બહુ સરળતાથી ન્યાયની પદ્ધતિ પ્રમાણે કરાવ્યો છે જૈનન્યાયસિદ્ધાન્તના મોટા ગ્રંથો વાચવામા પ્રવેશક ગ્રંથ તરીકે આ ગ્રંથ બહુ સહાયક નિવડી શકે તેમ છે

તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવા અને બૌદ્ધિક વિકાસ સાધવા માટે ન્યાય (દર્શનશાસ્ત્ર) એક સુંદરમા સુંદર સાધન છે ઘણા લોકો ‘આ વિષય ઘણો અઘરો છે’ એમ માની ન્યાયથી ભડકી એના અધ્યયનથી વંચિત રહે છે પણ તેમનો આ ભય ખોટો છે ન્યાય તો એક રસિક અને જરૂરનો વિષય છે ઉદ્યમી અને બુદ્ધિશાળી માટે જગતમા કોઈ પણ વસ્તુ કઠિન છે જ નહિ યુક્તિ અને પ્રમાણો દ્વારા જેનાથી પદાર્થોનુ ભાન (જ્ઞાન) થાય તેનુ નામ ન્યાય છે

ગ્રંથનુ સ્વરૂપ

જૈની સપ્તપદાર્થી નામના આ ગ્રન્થમા જૈનોના જીવ અજીવ વિગેરે સાતે પદાર્થોનો ટૂંકમા બહુ સહેલાઈથી પરિચય કરાવી પછી પ્રમાણ નય તેના ભેદો સપ્તભંગી વિગેરે પ્રમાણ વિષયોનું દિગ્દર્શન કરાવ્યુ છે બીજા પણ ન્યાયોપયોગી કેટલાક વિષયોનો સંક્ષેપમા વિચાર આમા કર્યો છે જે ૬૬ મા પેજમા આપેલી વિષયાનુક્રમણિકામાથી પાઠકો જોઈ શકશે. પ્રમાણોનું અને પ્રમેયનુ વર્ણન તેના લક્ષણ તેના ભેદો વિગેરેમા શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયજી સુધી જે જૈનમાન્યતા હતી તે જ માન્યતા આમા છે અર્થ તરીકે કાંઈ નવીન નથી

કાળ વિષે તેના અસખ્યાત પ્રદેશનો ઉલ્લેખ જો કે શ્વેતા મ્બરોની પ્રચલિત માન્યતા કરતા જૂદો જણાય છે, પણ શ્રી સિદ્ધસેન ગણિ (શ્વે૦) ની ટીકા (પૃષ્ઠ ૪૩૪) વિગેરે જોવાથી જણાય છે કે કાળને પણ પર્યાયનયની દૃષ્ટિએ સ્વતત્ર દ્રવ્ય માની તેના પ્રદેશો પર્યાયો માનવામા બાધ નથી આ ગ્રથમા જીવ વિગેરે પદાર્થોનુ વર્ણન નવતત્ત્વ, કર્મગ્રન્થ દડક અને તત્ત્વાર્થ-સૂત્રના આધારે કર્યું હોય તેમ આ ગ્રથમા આવતા વાક્યો, શબ્દો અને ઉતારાઓ ઉપરથી જણાય છે એના પ્રમાણવિષયક લખાણમા મુખ્યતયા પ્રમાણનયતત્ત્વાલોકનો આધાર લેવામા આવ્યો છે પ્રમાણવિષયમા કોઈ કોઈ સ્થળે તત્ત્વાર્થસૂત્ર અને તર્ક સંગ્રહની પણ અસર જણાય છે જીવવિચાર અને નવતત્ત્વના વિષયોને પણ આ ગ્રન્થમા ન્યાયની ભાષામા તેના ટકા લક્ષણો બાધી રસિક બનાવ્યા છે, જેથી જૂની પદ્ધતિથી ભણવામા કટાળનારને પણ આ ગ્રન્થ ભણવામા ઉત્સાહ અન આનદ ઉત્પન્ન થઈ શકે પ્રત્યક્ષ અનુમાનાદિ પ્રમાણ, સપ્તભગી જેવા કઠિન વિષયોને સહેલા અને ટૂકા કરી આમા સમજાવ્યા છે મતલબ કે પ્રમાણ અને પ્રમેયનુ આ એક જ પુસ્તકમા દિગ્દર્શન કરાવવા ગ્રન્થકારે જૂની અને નવી અથવા આગમિક અને તાર્કિક એ બન્ને પદ્ધતિઓનો વચલો માર્ગ લઈ આ ગ્રન્થને સર્વોપયોગી બનાવ્યો છે

આ ગ્રન્થ મહેલો અને નહાનો છે વાક્યો સુંદર છે લક્ષણો સારા છે જૈનપ્રમાણની સાથે આમા જૈનપ્રમેયની પણ પ્રક્રિયા છે એ જોતા જૈન ન્યાય ના પ્રાથમિક અભ્યાસ માટે આ ગ્રન્થ બહુ કામનો છે જેમ નૈયાયિક વૈશેષિક દર્શન માટે પ્રાથમિક ગ્રન્થ તરીકે ' તર્ક સગ્રહ ' છે, તેમ જૈનદર્શન માટે આ ' સપ્તપદાર્થી ' કહી શકાય તર્કસંગ્રહ સૂત્રબદ્ધ છે, જ્યારે આ વાક્યબદ્ધ-ગદ્યબદ્ધ છે આના કર્તાએ તર્કસંગ્રહ જેવો સહેલો જૈનગ્રથ નથી એટલે તેના અનુકરણમા આ ગ્રન્થ રચ્યો છે તથા ' મુક્તાવળી ' ને ઠેકાણે

નામ પાડવામા થયુ હોય એ શક્ય છે જૈન દર્શન વિષયનો આ ગ્રથ હોઇ કરી 'જૈની' શબ્દ એની આગળ લગાડી આખુ પૂરુ નામ 'जैनी सप्तपदार्थी' રાખ્યુ છે

આ અનુકરણ બુદ્ધિપૂર્વક હોઇકરી યથાર્થ અને શોભાસ્પદ છે, કારણ કે —મજરેહુ (જૈનીસપ્તપદાર્થી) ગ્રથમા જૈનઆગમો અને તત્વાર્થસૂત્ર વિગેરે ગ્રથોમા ઉલ્લિખિત જીવ અજીવ આશ્રવ, બન્ધ સવર નિર્જરા અને મોક્ષ એ સાત પદાર્થોનું (તત્ત્વોનુ) પ્રતિપાદન છે નવતત્વ વિગેરેમા પુણ્ય અને પાપને ઉપર લખેલ સાત તત્ત્વોથી જુદા ગણી નવ તત્ત્વો માન્યા છે જ્યારે સદરહુ ગ્રથમા પુણ્ય અને પાપ એ આશ્રવનાજ પ્રકારો હોઇ કરી "पुण्यपाप द्वयमाश्रवा तर्गतमेव" (પેજ ૨-૧૧) પુણ્ય પાપ આશ્રવ ના અદરજ આવી જાય છે" એમ કહી તે બેને જુદા તત્ત્વ તરીકે નહિ ગણતા સાત જ તત્ત્વો વર્ણવ્યા છે એટલે કે તત્ત્વદષ્ટિએ સાત કે નવ એ બન્ને કલ્પનાઓમા કશો તફાવત નથી

ગ્રથની શૈલી

શૈલીના સબધની ઘણીખરી બાબતો ઉપર સ્વરૂપમા લખાઇ ગઇ છે જૈન સિદ્ધાન્તના ગ્રથો બે પદ્ધતિના છે જેમા એક તો આગમ પદ્ધતિ અને બીજી 'ન્યાયપદ્ધતિ અર્થાત્ તર્ક પદ્ધતિ છે પહેલી પદ્ધતિના ગ્રથોમા ભગવતી સૂત્ર સૂત્રકૃતાગ વિગેરે આગમો તથા વિશેષાવશ્યક ભાષ્ય નન્દિસૂત્ર, જીવવિચાર નવતત્ત્વ, કર્મગ્રથ વિગેરે પ્રકરણાદિ ગ્રથોનો સમાવેશ કરી શકાય છે બીજી પદ્ધતિના ગ્રથોમા ન્યાયાવતાર સ્યાદ્વાદમજરી પ્રમાણમીમાસા અનેકાન્તજયપતાકા, સ્યાદ્વાદ રત્નાકર રત્નાકરાવતારિકા તર્ક વગેરેનો અન્તર્ભાવ થઇ શકે છે બીજી પદ્ધતિ એટલે કે ન્યાય પદ્ધતિના ગ્રથોમાં મોટે ભાગે પ્રમાણ નય વિષયના તથા તેમા પણ વાદક વાદવિવાદના પ્રયોજ જૈનોમા

વધારે બન્યા છે નવા અને નાના જિજ્ઞાસુઓને ટૂંકમાં ન્યાયમાં પ્રવેશ થાય, તેઓ તેનો આસ્વાદ થોડા મહેનતે લઈ શકે તેવા તર્ક-સંગ્રહ સાખ્યતત્ત્વકૌમુદી, વેદાન્તસાર વિગેરે જેવા જૈન તત્ત્વોના પ્રક્રિયાગ્રંથો ઘણા જ ઓછા બન્યા છે અને પ્રસિદ્ધિમાં તેથીયે ઓછા આવ્યા છે તેથીજ તો જ્યારે હું ઇન્દોર કાવ્ય તીર્થની પરીક્ષા આપવા ગયો ત્યારે ત્યાના પ્રિંસિપલ, ન્યાયમીમાંસાદિ તીર્થ, મારામિત્ર શ્રીયુત શ્રીપાદ શાસ્ત્રીજીએ તર્કસંગ્રહ શૈલિનો જૈન ગ્રન્થ જો હોય તો તેને, અને ન હોય તો નવો બનાવી પ્રકાશિત કરવાની મને ભલામણ કરી હતી આ 'જૈની સપ્તપદાર્થી' જૈનતત્ત્વોનો પ્રક્રિયા ગ્રંથ છે આમાં જૈન પ્રમાણ અને પ્રમેય બન્નેનું નિરૂપણ છે આની ભાષા સરલ સસ્કૃત છે શૈલી સારી છે તર્કસંગ્રહ, સૂત્રબદ્ધ છે સાખ્ય કારિકા પદ્યબદ્ધ છે જ્યારે આ ગ્રંથ ન્યાય દીપિકાની જેમ ગદ્ય બદ્ધ છે જેથી છાત્રોને વધુ સહેલો પડે ન્યાયદીપિકા (શ્રી ધર્મભૂષણની) સારી છે પણ તે ફક્ત પ્રમાણ વિષયનું જ નિરૂપણ કરે છે એટલે પ્રમેયનું જ્ઞાન તેમાથી થતુ નથી, એમ મને જણાયાથી આ ગ્રંથ લોકો સમક્ષ મૂકવાનો મે યત્ન કર્યો છે

બીજી વિશેષતા આમાં એ છે કે-ગ્રન્થકાર શ્વેતામ્બર સાધુ હોવા છતા શ્વેતામ્બર, દિગંબર અને સ્થાનકવાસી દરેક જૈનને સમત હોય તેવા તત્ત્વોનું જ આમાં તેમણે નિરૂપણ કર્યું છે કોઇને સાપ્રદાયિક વાંધો આવે તેવી બાબત આમાં ગ્રંથકારે નાખી નથી, તેમ અજૈન દર્શન કે કોઇ પણ તેમના સિદ્ધાન્તનું ખંડન આમાં કર્યું નથી એ દૃષ્ટિએ આના જેમ નામા આવો ગ્રન્થ એક આશીર્વાદ રૂપ ગણી શકાય કે જેને સહેલાઇથી કોઇ પણ જૈન કે અજૈન, બાલક કે વૃદ્ધ, સ્ત્રી કે પુરુષ થોડા ટાઇમમાં પ્રેમથી ભણી તત્ત્વ મેળવી શકે

જ્યાં સુધી માણસ અપૂર્ણ છે ત્યા સુધી તેની કૃતિમા પણ દોષ અનિવાર્ય છે તેમા કોઇએ આશ્ચર્ય કે ખોટુ

દોષ દર્શન

માનવાની જરૂર નથી આ ગ્રન્થના ગુણદર્શન વિષે કહ્યા પછી દોષદર્શન વિષે ન કહેવાય તો આ આલોચના અધુરી રહે તે માટે તે તરફ પણ દૃષ્ટિપાત કરી જોઇએ

ગ્રંથની શરૂઆતમા પ્રયોજન બતાવ્યા પછી જીવ, અજીવ આશ્રવ, બંધ સવર નિર્જરા અને મોક્ષ (પૃ૦ ૩–૧૦ મા) એમ સાત પદાર્થોનો તત્ત્વાર્થસૂત્ર (અ૦ ૧–૪) ના ક્રમથી ઉદ્દેશ (નામ નિર્દેશ) કર્યો છે જ્યારે તેના લક્ષણો વિગેરે લખતા અનુક્રમે જીવ પુદ્ગલ (અજીવ) આશ્રવ સવર નિર્જરા બંધ અને મોક્ષનું નિરૂપણ નવતત્ત્વના ક્રમથી કર્યું છે એટલે કે પહેલા ઉદ્દેશ કરતા 'બધ' ને સવરની પૂર્વે ચોથે નબરે મૂક્યો છે જ્યારે વિવેચન કરતા 'બધ' ને છઠ્ઠે નબરે એટલે કે નિર્જરા પછી મૂક્યો છે કાયદો તો એવો છે કે જે ક્રમની ઉદ્દેશ કર્યો હોય (નામો લખ્યા હોય) તેજ ક્રમથી લક્ષણાદિ કરવા જોઇએ છતા અહીં ક્રમ ભગનો દોષ ગ્રન્થકારે શા માટે કર્યો હશે? તે સમજાતું નથી

આ ગ્રથમા કેટલાક વાક્યો જૈન દૃષ્ટિએ અપૂર્ણ જેવા પણ જણાય છે તે સબધી મે કોઇ કોઇની નોટોમા આલોચના કરી છે પ્રમાણ પ્રકરણમા ગ્રથકારે બહુજ ટૂકાણમા વિચાર કર્યો છે તેમ આવશ્યક સ્થલે પણ '**યથા**' વિગેરે શબ્દો લખવામા સકોચ કર્યો છે પ્રવેશ ગ્રથમા તેવો સકોચ કરવો યોગ્ય કહેવાય નહિ

પ્રસ્તુત ગ્રથમા જ્યા જ્યા 'પ્રમાણનયતત્ત્વાલોક વિગેરે બીજા ગ્રથોના સૂત્રો વાક્યો કે શ્લોકો લીધા છે ત્યા નથી લખ્યુ તે ગ્રથનું નામ કે નથી લખ્યુ તેના કર્તાનુ નામ '**यदुक्त**' કે '**तथा चोक्त**'

વિગેરે જેવા કોટેશન-અવતરણ સૂચક ચિહ્નો પણ મૂક્યા નથી આમાં આવતા ઘણાખરા સૂત્રો, વાક્યો અને પદ્યોનો મારાથી બનતી મહેનતે પત્તો લગાડી મેં આ મૂળ ગ્રંથમાં અને એના બીજા (B) પરિશિષ્ટમાં તે તે ગ્રંથોના નામો વિગેરે આપી દીધા છે આમાં છે વા બે દોષો તો ગ્રંથને મગલ અને અતિ નહાનો બનાવવાના ઉદ્દેશથી ગ્રન્થકારે જાણીને વહોર્યા હશે તે સિવાય એકાદ દોષ હોય તો પણ તે અનેક ગુણો અને ઘણી યોગ્યતાની આગળ " **एको हि दोषो गुणसन्निपाते निमज्जतीन्दोः किरणेष्विवाङ्कः** " સૂક્તિથી, ઢંકાઇ જાય છે એનાથી ગ્રંથ અને ગ્રંથકારનુ મૂલ્ય ઓછુ થવાનુ નથી

ગ્રંથની રચના

જો કે આ ગ્રન્થની પ્રશસ્તિના શ્લોકમાં (પૃ ૩૧ મા) ' **सम्भूपाब्दे** ' નો અર્થ સાફ જણાતો નથી પણ બીજા ગ્રંથો જોતા ૧૭૫૭ વિક્રમસંવત્ હશે એવો અર્થ તે શ્લોકમાંથી નિકળે છે એટલે કે વિક્રમ ૧૭૫૭ ની સુદિ એકમના દિવસે આ ગ્રંથ પૂરો થયો છે આ શુક્લ પ્રતિપદ (એકમ) કયા મહિનાની છે તે વિષે આ ગ્રંથમાં કાંઇ ઉલ્લેખ નથી

આગરાના શ્રી વિજયધર્મ લક્ષ્મીજ્ઞાનમંદિરમાં એક ૧૧ પાનાઓની પ્રતિ છે તેમાં લખ્યુ છે કે-" **ત**પગચ્છના શ્રીયશ સાગરના શિષ્ય પં યશસ્વત્સાગરગણીએ વિક્રમ ૧૭૫૮ વર્ષે સમુદયપુરમાં જયસિંહ રાજાના રાજ્યમાં આ ગ્રંથ પૂરો કર્યો છે " (આનો મૂળપાઠ પૃ ૩૧ મા છે) આ પ્રતિના પાઠમાં એક વર્ષનો ફેરફાર છે સંભવ છે કે નકલ કરનારની ભૂલ હશે

ગ્રંથકારે વિ ૧૭૨૧થી ગ્રન્થો લખવાની પ્રવૃત્તિ શરુ કરી હતી તેથી એમ કહેવુ અનુચિત નથી કે આ ગ્રન્થ તેમણે પ્રૌઢાવસ્થામાં બનાવ્યો છે

ગ્રન્થકર્ત્તા શ્રીયશસ્વત્સાગરગણિ

સુજ્ઞ 'જૈની સપ્તપદાર્થી' ગ્રન્થના બનાવનાર શ્રીમાન્ 'યશસ્વત્સાગરગણિ' છે ઘણાખરા નિસ્પૃહી જૈન સાધુઓની જેમ તેમણે પોતાના જન્મ દેશ સમય માતા પિતાના નામ અવસ્થા વિગેરે સબધી લખવામા ઉપેક્ષા કરી છે સાધુની દૃષ્ટિએ જોકે આ પદ્ધતિ કીમતી અને વખાણવા જેવી છે, પણ ઇતિહાસકારોને માટે દુ ખકર જેવી અને મૂઝવનારી લાગે છે આ ગ્રથની પ્રશસ્તિના છેલ્લા (પૃ ૩૧ મા) શ્લોકથી જણાય છે કે—તેઓ શ્રીયશ સાગરગણિના શિષ્ય હતા તપાગચ્છની વિજય વિમલ ચન્દ્ર રત્ન સુન્દર સોમ અને સાગર વિગેરે અનેક શાખાઓ પૈકીની એક સાગર શાખાના તેઓ જૈન સાધુ હતા શ્રી યશસ્વત્સાગર સ્યાદ્વાદમુક્તાવલીની પ્રશસ્તિમા તેમના પૂર્વ પૂજ્ય ગુરુઓ તરીકે અનુક્રમે શ્રીવિજયપ્રભસૂરિ શ્રીકલ્યાણસાગર અને શ્રીયશ સાગરનો ઉલ્લેખ કરે છે *

શ્રીયશસ્વત્ સાગર પોતાની સ્યાદ્વાદમુક્તાવલીના દરેક સ્તબકના (ચારેના) અતમા શ્રી ચારિત્રસાગરનો

શ્રીચારિત્રસાગર. બહુ માનપૂર્વક ઉલ્લેખ કરે છે કોઇ સ્થલે તેમને ગુરૂ કહે છે કોઇ સ્થલે મહાન્ વિદ્વાન્ જણાવે છે તો કોઇ સ્થલે રત્નત્રયી (જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર) ના દેનાર આલેખે છે એનાથી એમ તર્ક થાય છે કે ગમે તો તેઓ આપણા ગ્રથકારના વિદ્યાગુરુ હોય, ગમે દાદા ગુરૂ અથવા બહુ પહેલા ધર્મમા જોડનાર કે મોટા ઉપકારી હોય એ તો નક્કી છે કે ગ્રથકારના વખતમા ચારિત્રસાગરજી હયાત હતા અને તેમના દીક્ષાગુરૂ યશ સાગર ઉપર તેમનો જે સ્નેહ હતો તે કરતા ઘણો વધારે સ્નેહ

---

*જૂઓ સ્યાદ્વાદ મુક્તાવલીના ચારે સ્તબકના છેડે

ચારિત્રસાગર ઉપર શ્રી યશસ્વતસાગરનો હતો સ્યા મુ ના ચોથા સ્તબકના ૪૨ મા શ્લોકથી જણાય છે કે ચારિત્રસાગર જબ્બર વિદ્વાન હતા આપણા ચરિત્ર નાયકનો ઘણોખરો અભ્યાસ એમની પાસે થયો હશે એમ લાગે છે

ગ્રન્થકારની વિદ્વત્તા અને કૃતિઓ

શ્રી યશસ્વતસાગરને ભણવાની ઘણી ધગશ હતી ન્યાય-દર્શન તર્કશાસ્ત્ર ઉપર તેમનો પ્રેમ અધિક હતો તેમણે દર્શનના અનેક ગ્રંથો વાંચ્યા હતા જેના દોહન રૂપે તેઓએ તે વિષયના અનેક ગ્રંથો લખ્યા છે જેવા જૂના ગ્રંથો છે તેવા મહોટા અને કઠિન ગ્રંથો લખવાનો તેમણે મોહ ન રાખ્યો, પણ જેની જરૂરત હતી, બધાને ઉપયોગમા આવી શકે તેવા સરલ નાના અને સર્વ ઉપયોગી ગ્રંથોજ તેઓએ બનાવ્યા છે જૈનોમા મુક્તાવળી અને તર્કસગ્રહની ખોટ જણાતી હતી એટલે '**સ્યાદ્વાદ મુક્તાવળી**' 'જૈની સપ્ત પદાર્થી' અને 'જૈન તર્ક ભાષા' જેવા ગ્રંથો તેમણે બનાવ્યા તેઓએ ન્યાયના ગ્રંથો બનાવવામા શ્રી *વાદિદેવસૂરિના પ્રમાણ નયતત્ત્વાલોક અને તેની ટીકાઓનો ઘણો આધાર લીધો છે એ વાતનો તેઓએ પોતે પણ અનેક સ્થળે ઉલ્લેખ કર્યો છે ન્યાય સિવાય કાવ્ય અને જ્યોતિષના પણ તેઓ વેત્તા હતા ન્યાય જેવા વિષયને જૂદા જૂદા છન્દોના પદ્યોમા આલેખવો એ કાવ્ય બનાવવાના દૃઢ અભ્યાસ વગર કેમ બની શકે ? તેમની **સ્યાદ્વાદ મુક્તાવલી** આખીય પદ્ય (છન્દ) મા બનેલી છે

---

*स्याद्वादसुखबोधाय प्रक्रियेय प्रतिष्ठिता ।
विचाराम्बुधिबोधस्य देवसूरिवचोऽनुगा ॥

સ્યાદ્વાદ મુક્તાવળી ૪-૪૪

अह वीत भानतथाभिवन्द्य, सम्यगुविद्यासद्गुरु मद्गुरु च ।
श्रीमद्देवाचार्यवर्योक्तियुक्तया स्याद्वादस्य प्रक्रिया वावदामि ॥

હસ્તલિખિત જૈન તર્ક ભાષા શ્લોક ૧

તેઓ પ્રકાંડ વિદ્વાન્ કદાચ ન હોય છતા તેમણે શાસ્ત્રીય દરેક વિષયોનો પરિચય મેળવ્યો હતો તેઓ દિગમ્બર શ્વેતામ્બર વિગેરે જૈનોના પેટા ભેદો, તથા બીજા દર્શનો પ્રતિ પણ ઉદાર હતા આ વાતની સાક્ષી આ ગ્રન્થ તથા તેમના બીજા ગ્રંથો પૂરે છે તેઓ અઢારમી સદીમા, થયા છે કે જે સદીમા શ્રી યશોવિજયજી, વિનય વિજયજી અને મેઘવિજયજી ઉપાધ્યાય જેવા જ્યોતિર્ધરો પ્રકાશી રહ્યા હતા તપાસ કરતા તેમના ચૌદ ગ્રંથો જણાયા છે

તેમના ગ્રન્થો

ગ્રંથ નામ	વિક્રમ સંવત	ગ્રંથ નામ	વિક્રમ સંવત
૧ ×વિચાર ષટ્ત્રિંશિકાવચૂરિ	૧૭૭૧	૮ સ્યાદ્વાદ મુક્તાવળી*	
૨ ભાવસપ્તતિકા	૧૭૪૦	૯ માનમંજરી	
૩ જૈની સપ્તપદાર્થી	૧૭૫૭	૧૦ સમાસ શોભા	
૪ શબ્દાર્થ નિઘંટ	૧૭૫૮	૧૧ ગૂઢાર્થ વાર્તિક	૧૭૬૦
૫ પ્રમાણ વાદાર્થ	૧૭૫૯	૧૨ યશોરાજ પદ્ધતિ	૧૭૬૨
૬ જૈન તર્કભાષા		૧૩ વાદાર્થ નિરૂપણ	
૭ વાદમાલા		૧૪ સ્તવનરત્ન	

×આમા ૧, ૨, ૧૨, ૧૩ તથા ૧૪ નંબરના ગ્રંથો ઉદયપુરના એક જતિ મોતિવિજયજીના ઉપાશ્રયના ભંડારમા છે અને તે સિવાયના બધા ગ્રન્થોની હસ્તલિખિત એક કે તેથી વધારે પ્રતિઓ ગુરુદેવ શ્રી વિજયધર્મસૂરિ મહારાજના પુસ્તકોથી બનેલ આગરાના **શ્રીવિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાન મંદિરમા મોજૂદ છે**

*સ્યાદ્વાદ મુક્તાવળીને વિક્રમ સં ૧૯૬૫મા ભજન સાહિત્યના સુંદર લેખક ઉદાર આચાર્ય શ્રીમાન્ બુદ્ધિસાગરસૂરિજીએ પ્રકાશિત કરી હતી, પણ તેનુ સંશોધન અને સંપાદન નવી પદ્ધતિએ જોઇએ તેવુ નથી થયુ ફરી એકવાર તે સંશોધન માગે છે આની મુદ્રિત પ્રતિ શ્રીમાન્ હેમેન્દ્ર સાગરજી મહારાજે મને પૂરી પાડી છે તે બદલ તેમનો આભાર માનું છું

ગ્રન્થનુ સપાદન.

પૂર્વવૃત્ત.

લગભગ પાચ વર્ષ પહેલાની વાત છે આ જૈની સપ્તપદાર્થી ગ્રથની હસ્તલિખિત ત્રણ પ્રતિ મારા ન્યાયના સહાધ્યાયી ન્યાયતીર્થ તર્કભૂષણ ભાઈ રતિલાલ ડી દેસાઈએ શિવપુરીમા મને આપી આ ગ્રન્થને સપાદિત કરવાની પ્રેરણા કરી હતી આ ત્રણે પ્રતો શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમદિરમાથી તેમણે મેળવી હતી તે વખતે સ્વનામધન્ય ગુરુદેવશ્રી વિજયધર્મસૂરિમહારાજના સમાધિમદિરની પવિત્ર અને શીતળ છાયામા આવેલ જૈન ગુરુકુલ **શ્રી વીરતત્ત્વ-પ્રકાશક મડળ** શિવપુરીમા અધ્યયન અધ્યાપનના કાર્યમા હુ પરોવાએલો રહેતો એટલે મે આના સપાદન તરફ ઉપેક્ષા કરી

શિવપુરી છોડ્યા પછી કોઈ સમયે અધ્યાપનના ભારે, કોઈ વખતે ગ્રન્થાન્તરના સપાદન કાર્યે, તો કોઈ વાર માદગી દેવીએ મને આ ગ્રન્થના સપાદનમા મોડો કર્યો આ વખતે આનો ઉદયકાળ આવ્યો તેથી આને સપાદિત કરવા મે દૃઢ નિશ્ચય કરી કામ શરૂ કર્યું પૂજ્ય મહારાજજીશ્રીની આજ્ઞા લઈ ગ્રન્થને પ્રેસમા મોકલ્યુ

ઉપર લખી ગયો છુ તેમ આ ગ્રન્થની ત્રણ પ્રતો મને મળી હતી તે ત્રણેના પાના અને સજ્ઞા આ પ્રમાણે છે

પાના	સજ્ઞા.
૧૦	આના ઉપરથી મૂળ ગ્રન્થની નકલ કરી આ ગ્રથ છપાવ્યો છે
૧૧	આની સજ્ઞા (નામ) क રાખી છે
૧૪	આનુ નામ प्रत्यन्तर રાખ્યુ છે

આ ત્રણ પ્રતિઓ પૈકી પહેલાની બેના અક્ષરો સારા છે બહુ અશુદ્ધ નથી તેમ અન્યમાં ઘણી સમાનતા છે ત્રીજી (૧૪ પેજની) પ્રતિના પાઠો મે ઘણા કોઈ સ્થળે તદ્દન જુદા તેમજ ઘણા વધારે છે કોઈ કોઈ સ્થળે તો જાણે જુદો જ ગ્રંથ હોય તેવું પણ ભાસે છે તેથી મે પહેલાની બે પ્રતોનો આમાં બહુ ઉપયોગ કર્યો છે क સંજ્ઞાની પ્રતિના પાઠાન્તરો લીધા છે તેમ ૬૪ પેજની પ્રતિના જ્યાં સાવ અશુદ્ધ પાઠો લાગ્યા તેને ख અને ત્રીજી-प्रत्यन्तर સંજ્ઞાની પ્રતિથી શુદ્ધ પણ કર્યા છે બાકી प्रत्यन्तर સંજ્ઞાવાળી ૧૪ પેજની પ્રતિના બધા પાઠાન્તરો ન લેતા જ્યાં પહેલી બે પ્રતિઓના પાઠો સંદિગ્ધ વિપરીત કે અનવ્યવસ્થિત લાગ્યા ત્યાં ત્રીજી પ્રતિના પાઠાન્તરોની મારે મદદ લેવી પડી છે ત્યાં મૂળનો સાવ અશુદ્ધ પાઠ જણાયો ત્યાં ત્રીજી પ્રતિના પાઠો લઈને તે તે સ્થળે ટિપ્પણીમાં प्रत्यन्तर કે पुस्तकान्तर ના નામથી મે તેના પાઠાન્તરો આપ્યા છે જેમ ૨૪ મા પેજમા

સંપાદન પદ્ધતિ

મૂળમાં જે જે પાઠો મને શંકાસ્પદ કે સાવ ઉમેરેલા જણાયા ત્યાં મે વચ્ચે (?) આવા પ્રશ્નચિહ્નો કર્યા છે કોઈ સ્થળે અશુદ્ધ પાઠને બદલે તેની પાસે ( ) આવા ચિહ્નો કરી તેમાં મારી બુદ્ધિએ નિશ્ચિત કરેલા શુદ્ધ પાઠો મે મૂક્યા છે કેટલાક ઠીક નહિ જણાતા પાઠોની આલોચના મે મારી ગુજરાતી નોંધમાં પણ કરી છે જેમ સામાન્યવિશેષ અને ઉપાધિહેત્વાભાસ વિગેરેની કેટલાક અશુદ્ધ પાઠો હોવા છતા ત્રણે પ્રતિઓમાં એક જ સરખા પાઠ હોવાથી તે પાઠોને તેમના તેમ જ રહેવા દીધા છે, જેમ –પૃ ૪–૧મા " व्रवान्तगनमेरम् " પૃ ૭–૧૮ મા "द्रष्ट्रा" વિગેરે ઘણા ખરા પાઠો વ્યાકરણની દૃષ્ટિએ સાવ અનુચિત લાગતા તેમાં મે ઘણો સુધારો કર્યો છે તેમાં કેટલાક અહીં પાઠકોની જાણ માટે આપું છું —

પેજ-પંક્તિ	અશુદ્ધપાઠ	શુદ્ધ કર્યો
૭—૬	स्वदेहपरिणाम ।	स्वदेहपरिमाणः ।
८—६	युयुक्त ।	युक्तियुक्तम् ।
८—२०	तद्धस्थ्यमेव ।	तादवस्थ्यमेव ।
१७—९	अलक्षे ।	अलक्ष्ये ।
१७—१०	लक्षणगमव्याप्ति ।	लक्षणगमनम् याति ।
१८—६	इदमप्यौचारिक ।	इदमप्यौपचारिक ।
२६—४	०भाजौ ।	०भाजो ।
२६—६	तिर्यगूता० ।	तियगूर्ध्वता० ।

સાધારણ લોકોની સગવડની ખાતર મેં ઘણે સ્થલે કઠિન સંધિઓને છૂટી પાડી છે મૂળ ગ્રંથની ટિપ્પણીના વિભાગ કરતા પાઠાન્તરોનો વિભાગ જૂદો પાડી તેને જૂદા ખાનામાં મૂક્યો છે તથા બન્ને વિભાગની ટિપ્પણીના નંબરમાં ગોટાળો ન થવા પામે એટના માટે પાઠાન્તરોના નંબર ઈંગ્લીશ ફીગરમાં આપ્યા છે વિષયોના મથાળા હસ્તલિખિત પ્રતોમાં ન હતા, તે મેં નવા જ પાડ્યા છે મૂળ ગ્રંથમાં જે જે બીજા ગ્રન્થોના કૉટેશનો-અવતરણો મને લાગ્યા તે મેં આનુ ટાઈપ કરતા જરીક નાના ટાઈપમાં છપાવરાવ્યા છે તેની બન્ને તરફ મેં " " આવા કૉમા ચિહ્ન કર્યા છે તે એટલા માટે કે પાઠક જલ્દી સમજી શકે એના સ્થાન વિગેરેનો નિર્દેશ મૂળ ગ્રન્થમાં અને પરિશિષ્ટમાં કર્યો છે

આ મૂળ ગ્રંથ વિષે ગ્રંથની પાછલ નોંધ વિગેરે ચાર પરિશિષ્ટો ગુજરાતીમાં જ લખ્યા છે, તેનુ કારણ એ છે કે ગુજરાતમાં સંસ્કૃત ભાષાનું બહુ જ ઓછુ જ્ઞાન છે પરદેશનો કોઇ પંડિત અહીં આવી આપણા ગુજરાતમાં ગીર્વાણભાષાની તરફ લોકોની બેદરકારી અને મંદતા જૂએ તો તે ખરેખર આશ્ચર્ય જ પામે આ ગ્રંથ ન્યાય વિષયનો છે આ વિષયનો થોડો આસ્વાદ ગુજરાતના લોકો પણ લેતા શીખે એવા ઉદ્દેશથી સંસ્કૃતગ્રંથ હોવા છતા અહીં નોટો વિગેરે ગુજરાતીમાં જ બધુ લખાયુ છે

विषयाणां सूची ।

(વિષયોનુ સાંકળીયુ)

પ્રસ્તાવના.

મનુષ્ય અને પશુની વિચાર શક્તિમાં ભે
પ્રાચીન ભારતીય સિદ્ધાન્તોની અસર
ગ્રંથનુ સ્વરૂપ
,, નામ
, શૈલી
ગ્રંથકર્ત્તા શ્રીયશસ્વત્ સાગરગણિ
ગ્રંથનુ સંપાદન
नम्रनिवेदनम्
विषयाणां सूची

मूलग्रन्थ ।

आदिवाक्यम्	
द्रव्यनिरूपणम्	३
गुणनिरूपणम्	४
पर्यायनिरूपणम्	५
भावनिरूपणम्	५
जीवनिरूपणम्	६
सिद्धत्वनिरूपणम्	७
पुद्गलनिरूपणम्	८
धर्मास्तिकायनिरूपणम्	९
अधर्मास्तिकायनिरूपणम्	१०
आकाशनिरूपणम्	१०
कालनिरूपणम्	११
आश्रवनिरूपणम्	११
संवरनिरूपणम्	१२
निर्जरानिरूपणम्	१२
	११

बन्धनिरूपणम्	१४
मोक्षनिरूपणम्	१५
प्रमाणनिरूपणम्	१६
उद्देशलक्षणपरीक्षानिरूपणम्	१७
अतिव्याप्त्यादिलक्षणदोषनिरूपणम्	१७
कारणकार्यनिरूपणम्	१७
गौणप्रत्यक्षभेदनिरूपणम्	१८
अवग्रहादिनिरूपणम्	१८
मुख्यप्रत्यक्षनिरूपणम्	१९
परोक्षभेदनिरूपणम्	२०
स्वार्थानुमाननिरूपणम्	२१
परार्थानुमाननिरूपणम्	२१
आगमनिरूपणम्	२३
आकाङ्क्षायोग्यतासन्निधिनिरूपणम्	२४
सप्तभङ्गीनिरूपणम्	२४
प्रमेयनिरूपणम्	२५
सामान्यविशेषनिरूपणम्	२६
नित्यानित्यनिरूपणम्	२७
प्रमाणफलनिरूपणम्	२८
आभासनिरूपणम्	२८
नयनिरूपणम्	२९
नयाभासनिरूपणम्	३०
षड्दर्शनप्रमाणनिरूपणम्	३०
षड्दर्शननामनिरूपणम्	३०
जैनदेवगुरुधर्मनिरूपणम्	३१
ग्रन्थकारप्रशस्ति	३१

परिशिष्ट ।

નોટો અને વિચારણા	૩૪
ઉલ્લેખો અને તેના સ્થાનો	૬૦
મૂળ ગ્રંથમાં આવતા કઠિન શબ્દોનો કોષ	૬૪
મૂળ ગ્રંથ અને નોટોમાં આવતા ગ્રંથોના નામો	૬૯